Ioan Slavici

Scormon

I

Cât e de lung gardul, de la portiţă până la cotitura uliţei. Sanda l-a măsurat, nici ea singură nu ştie de câte ori, cu firul în mână. Jos, lângă portiţă, e vârtelniţa cu jirebia de tort. Sanda ia capătul firului, îl sucește pe lângă cel dintâi par din gard, apoi merge lăsând firul printre degete, din par în par, până la stâlpul din cotitură; acolo sucește firul încă o dată şi iarăşi se întoarce înapoi. Vârtelniţa se mişcă alene, scârţâind îndelungat, şi lasă firul a se dezveli. Din când în când, scârţâitura încetează, şi firul nu mai curge. Sanda fuge la vârtelniţă, descurca firele şi iarăşi părândă parii. Aşa se urzește pânza. Şi gardul e cel mai bun urzitor: par bătuţi unul lângă altul şi legaţi între dânşii, loc de şase palme de la pământ, cu o împletitură de nuiele. Lângă gard locul e neted: dincolo grădina cu legume şi cu flori. Cucurbăta se întinde de-a lungul, se ridică şi pe alocurea se răsucește până în vârful parilor, încât firul Sandei se ascunde în verdeaţa frunzelor ori scutură albini din florile galbene. Aşa de a îndemâna gnu e urzitorul cu craci lungi ca păianjenul. E bun în vreme de iarnă. Acum însă naica Marta s-a dus cu copii la stână, badea Stan a plecat cu un car de scânduri: Sanda e singură-singurică. Îi mai place afară la uliţă. Nu pentru că ar fi trecători, dar afară cântecul vine mai bine. E cald, dar de prinsă e fata la ger şi la arşiţă. Cu braţele goale, cu poalele aninate în brâu şi cu ştergarul în cap, ea nici nu simte vremea lui cuptor; cântă, întinde firul, descurcă jirebia şi se pierde în tinereţele ei.

Din vale vine, abia târându-se, un câne flocan, pe mijlocul uliţei. Câteva sute de paşi de la cotitură, el zăreşte o clipă pe Sanda, se opreşte, ridică capul, ciuleşte şi începe a scheuna încet. Sanda se întoarce cu firul şi iarăşi se arată la cotitură. Cânele tresare, prinde viaţă şi, cu ochii aţintiţi la Sanda, se răpede în sus.

Pentru o fată care urzeşte pânza de-a lungul gardului, un câne

flocan, mai ales când gnu vine ci să răpede, totdeauna este o ivire mai mult decât supărăcioasă. Sanda ţipă, apoi rămase încremenită de spaimă, cu faţa albă ca fagurele şi cu ochii aţintiţi la câne.

Ca o şopârlă însă, cu labele întinse, colbăind cu coada şi scheaunând, se târâie cânele până în apropierea ei. Acolo apoi rămase turtit la pământ, privind fata speriată, scheaunând iar cu frică şi mişcându-şi coada neîncetat.

Sanda îşi veni în fire. Îi părea c-a mai văzut adeseori acest câne, dar unde şi cum nu-şi aducea aminte.

Deodată, faţa ei se însenină.

— Scormon! strigă ea cu bucurie, ca şi când ar întâlni un vechi prieten.

Când auzi cânele acest cuvânt, sări iute la picioarele el, apoi se ridică cu labele pe ea şi iarăşi îi cuprinse picioarele, sări împrejur vesel, începu să latre, să scheaune şi iarăşi să-i lingă mâinile.

— Solomon! dragă Solomon! zice ea, plecându-se spre câne şi netezându-l. Cât e de slab sărmanul! Unde e Pascu?

La auzul acestui nume, cânele începu să scheaune încet, mai tare, tot mai tare, în sfârşit el îşi ridică capul în sus şi începu să urle.

Sanda îl privi câtăva vreme cu mişcare.

— Bietul câne! cum urlă! zise ea înduioşată. Scormon, nu urla! urmă apoi, simţind că lacrimile îi vin în ochi… Cine ştie, poate a şi murit în cătănie. Bietul câne! apoi începe a se şterge la ochi, aşezându-se pe piatra de lângă portiţă. Cine ştie poate a şi murit!

Trei ani vor fi la toamnă de când l-au dus în cătănie. Şi mulţi mor în cătănie. Se zice că-i bate şi-i ţin cu mâncări rele. Vai ş-amar! Nu se mai aude nimic de el. Despre alţii tot mai vine câte-o veste. Dar el n-are pe nimeni, decât pe bietul acesta de câne, care piere de foame…

La acest gând, Sanda privi împrejur. Scormon era tupilit la picioarele ei. Ea începu să-l netezească.

— Scormon! tu n-ai stăpân!

Scormon se ridică şi-şi puse labele pe genunchii ei, privindu-l faţa.

Sanda începu a-şi face mustrări. De trei ani, de când s-a dus Pascu, ea abia câteodată şi-a adus aminte de el. Măcar numai să se fi gândit la el. Şi aşa nu se mai gândeşte nimeni altul în lume. Dar atunci

când îl luase în cătănie Sanda era încă tânără, de tot tânără şi nepricepută.

Iar el totdeauna a fost bun cu dânsa. Când mergea la stână, iarna, când şedeau seara la sfărâmat de porumb, şi primăvara, când oile începeau să fete, totdeauna el îi aducea pe cel mai frumos dintre mieii priori. Cine ştie? poate el… Da! de dragul ei el ar fi fost să facă orişice. Ar fi dorit să-l vadă şi numai să-l vadă.

Scormon se ridică cu labele pe umerii ei.

— Scormon! strigă ea înduioşată, apoi îi cuprinse capul şi îl sărută, privind speriată împrejur, ca să vadă dacă nu o va fi zărit cineva. După aceea se ridică repede, intră în curte, în casă şi ieşi cu o bucată de mălai proaspăt.

— Scormon, ia, mănâncă! grăi ea, întinzându-i bucata.

Câinele începu să muşine mălaiul.

— Mănâncă, Scormon, mănâncă! Sărmanul, cât e de slab: abia a mai rămas păr pe el!

Mănâncă, Scormon!

Scormon apucă bucata cu sfială şi o puse între labe, iar fata se aşeză lângă el şi rămase privind cu mulţumire cum câinele din ce în ce se îndemna mai tare la mâncare.

— Unde e Pascu, Scormon?

Câinele lasă bucata şi iarăşi începu să scheaune.

— A murit, ştiu c-a murit! câinele simte mai bine decât omul!

Naica Marta se opri la portiţă şi stete uimită: Sanda şedea jos şi netezea un câne străin.

— Ce faci, tu fată?

— A murit, mamă, ştiu c-a murit! urlă câinele.

— Cine-a murit?

— Pascu! Ia, acesta e câinele lui.

— Care Pascu?

— Pascu, care era cioban.

— Aha! Îmi aduc aminte, bălanul! răspunse naica Marta. Dar de unde ştii tu?

— Urlă câinele, mamă. Să vezi. Scormon! Unde e Pascu?

Câinele, la intrarea naicăi Martei, se retrase şi făcu un cerc împrejurul femeilor. Acum se opri şi ridică capul în sus.

— Unde e Pascu? întrebă Sanda încă o dată.

Cânele începu iarăşi să urle.

Muma şi fata stăteau privind cu îndoioşare la cânele ce în limba se plângea de singurătate.

— Da, nu e a bine! grăi naica Marta într-un târziu. Dumnezeu să-i ierte păcatele! Era băiat bun. Nu mai ştie nimeni să facă brânză cum o făcea el. Bietul câne, cum urlă!

Acum, când şi naica Marta zisese că Pascu a murit, Sanda ar fi dorit să-i arate că e cu putinţă ca el să nu fi murit. Cânele poate urla şi numai de dor să vadă pe stăpânul său. Văzând însă că şi mumă-sa îşi şterge lacrămile, ea o urmă în casă, fără să-i vină a zice vreun cuvânt.

Ceva mai târziu, Sanda iarăşi măsură lungimea gardului cu firul în mână, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. Scormon era culcat la vârtelniţă, purtând capul în urma fetei, pe care şi-o alesese stăpână. Ea se apleca totdeauna când sosea la vârtelniţă şi-l netezea, iar cânele se tăvălea dezmierdat înaintea ei.

— Bietul câne! Cum se bucură!

Numai în cealaltă zi dimineaţă se simţi urma zilei acesteia.

— Ce ţi-e fată? o întrebă mamă-sa îngrijată.

— Nimic, mamă.

— Eşti galbenă ca ceara!

— Nu ştiu! zise Sanda, mergând să dea mălai la câne.

Şi din zi în zi Sanda se făcea tot mai tăcută, mai galbenă şi mai gânditoare. Îi plăcea să iasă seara afară, numai cu Scormon. Acesta, peste câteva zile, încetă a mai urla când îl întreba unde e Pasc, ci scheuna numai privind împrejur, ca şi când l-ar aştepta.

„Cine ştie? poate că nici n-a murit", îşi zise Sanda. Parcă-l spunea un glas tainic că el trăieşte; iar când auzea acest glas, parcă se temea de ceva.

Şi de câte ori vedea pe Scormon, glasul răsuna în sufletul ei şi în răsunetul glasului se ivea frica.

Peste câteva săptămâni, naica Marta ieşi cu o bucată de mălai.

— Scormon!

Nimic.

— Scormon!

— Tu fată! ian vină, cheamă cânele cela.

Cheamă fata, cheamă muma, cheamă toţi, dar e zadarnic. Astăzi, mâne şi poimâine: s-a dus Scormon. Cine ştie unde?

— Păcat de cânele acela! Era bun la casă, grăi naica Marta.

Sanda s-ar fi bucurat că a scăpat de el, însă îi părea c-a rămas satul pustiu.

II

Trei văi şi trei dealuri: cale scurtă-n tinereţe; cine o face în voie bună a sosit la Măciniş fără chiar să bea apă din izvoarele din cale.

Jos în vale curge râul; mai sus, pe coaste, răsfirat, se întinde satul prin holde şi grădini. Sus, pe culme, paşte turma în iarbă verde şi îndesată. Stâna e aşezată tocmai lângă cruce, de unde ochiul cuprinde amândouă văile. Un nuc bătrân şi stufos dă umbră păstorului.

Berbecii sunt bătăuşi, mioarele sunt grase şi mieii zburdalnici, dar păstorul totuşi e tăcut. Zadarnic ia fluierul în mână; doina nu mai are farmecul pe care-l avea odinioară.

— Scormon, ţine!

Scormon sare şi se repede între berbecii care se bat în capete, despărţindu-i pe şapte în şapte părţi, apoi rămâne stând cu capul ridicat, ca să vadă dacă lupta e sfârşită. Iar când vede că toţi pasc, latră încă de câteva ori, ca semn al privegherii sale, şi se întoarce încet lângă stăpânul său. Aci se întinde, îşi pune capul pe labele de dinainte şi rămâne urmând cu ochii săi mişcările lui Pascu. Din când în când, ciuleşte, tresare, ridică capul ori mormăie, parc-ar fi simţit ceva nepriincios.

Pascu nu-l vede. El se simte singur. Câtă vreme a fost în cătănie, adeseori şi-a adus aminte de el. Muntele, turmna şi Scormon au fost prietenii din revărsatul tinereţii lui. Acuma însă, de când a sosit acasă, parcă e sătul de traiul de mai-nainte. De patru săptămâni îşi paşte turma şi încă nu şi-a botezat chiar nici pe berbecul ce poartă clopotul cel mare. Poate cu vremea, cu zilele, lucrurile iarăşi vor intra în firea lor de mai-nainte.

Scormon ridică capul, se ridică de tot, priveşte ciulind în vale, apoi, ca lăsat din puşca, se duce peste gropi şi tufişuri în jos.

— Unde, păcate, se duce cânele aşa? Scormon, Scormon!

Scormon n-are vreme să stea de vorbă.

Pascu se ridică şi priveşte în urma lui.

Din vale şerpuieşte, albă şi netedă, poteca îngustă. Jos, unde se pierde în dosul spinişului îndesat, Pascu vede o femeie venind grăbită în sus, Scormon merge drept la ea, apoi joacă împrejurul ei, se tăvăleşte, latră, sare pe ea şi iarăşi ia calea înapoi până la Pascu.

— Ce-i, Scormon? Cine e aceea?

El ar spune dac-ar şti vorbi. Dar scheaună, sare, latră şi iarăşi fuge la Sanda, şi de la Sanda la Pascu, şi de la Pascu la Sanda, cale tot mai scurtă, până ce nu îi poate vedea faţă în faţă.

Sanda se opreşte cu obrajii aprinşi înaintea lui Pascu.

O, dacă n-ar fi plecat, dacă n-ar fi venit, dacă n-ar fi aici.

Pascu o vede şi-şi aduce aminte de ea. Da, e Sanda lui badea Stan. Parc-o vede acum tot cum era înainte de trei ani, dar totuşi parcă tot nu e cum a fost atunci. Parcă e – ferească Dumnezeu – cum? Ar voi să-l spuie o vorbă, dar gnu o găseşte, tocmai de aceea.

— Mi-a spus Florea lui Butuc c-ai venit acasă! grăi Sanda înăbuşită.

Pascu abia putu să o audă.

— Da! am venit acasă. Şi Florea a venit acasă, răspunse el căutându-şi vorbele. Am turmă frumoasă. Patruzeci şi şase de berbeci, o sută şaizeci şi două de mioare şi optzeci de miei.

— Frumoasă turmă!

— Şi iarba e foarte bună, să zici că-i pagubă să pască oile în ea. Ia! berbecele cela e al meu: simbrie. Să ţi-l arăt.

El plecă înspre turmă şi Sanda în urma lui, iar Scormon, adună turma, înaintea lor.

— E grasă turma.

— Foarte grasă. Aşa turmă n-am avut încă. Vezi aceea şi aceea, şi berbecul cela, şi celălalt, urmă el, arătând oile răsfirate. Am tot de la zece una.

Sanda umbla în urma lui, privindu-l furişat, iar când el stete locului şi se întoarse la ea, amândoi rămaseră ca în cea dintâi clipă a întâlnirii lor.

— Eu mă duc acasă! zise Sanda cu glas tremurător.

— Te duci acasă?

— Da! mă duc! răspunse ea, plecând.

Pascu plecă în urma ei.

Acuma se opri Sanda.

— Dar de unde ai plecat? o întrebă Pascu.

— Am fost numai iac-aşa!

— Ce duci în cârcă?

Sanda privi la cârpă, apoi la Pascu. Ochii începură să i se împăinjănească. Scormon văzu cum o lacrămă se strecură în jos pe obrazul ei şi începu să scheaune, văzând c-acuma nu e bine.

— Ţi-am adus nişte struguri! zise ea, fără ca să-şi şteargă lacrăma. Sărmanul, a venit la noi.

Mai departe nu putu vorbi.

Nu ştiu ce şi nu ştiu cum… Pascu se simţi că nu se mai ştie… Fără de a putea să-şi dea seamă în ce chip el se trezi că îmbrăţişează pe Sanda.

Scormon privea neclintit la ei.

În toamna viitoare, peste trei dealuri şi trei văi în umbra unui tei era o trochiţă. Scormon e culcat lângă ea şi priveşte în tăcere cum copilul se joacă cu mânuţele lui, bombănind vorbe de tainic înţeles.